

Fakta om svenskt jordbruk

Innehåll

Fakta om svenskt jordbruk	3	Ekologisk produktion	13
Sysselessatta inom jordbruket	3	Miljö	15
Jordbrukets produktionsvärde	3	Jordbrukets myndigheter	16
Jordbruket i nationalräkenskaperna	4	Politiska riktlinjer	18
Fördelning av arealen	4		
Konsumtion och handel	5		
Handeln med jordbruksvaror ökar	5		
Störst export av spannmål och spannmålsprodukter	5		
EU den största marknaden	6		
Produktion	7		
Vegetabilier	8		
Trädgård	8		
Animalier	10		

Fakta om svenskt jordbruk

Jordbrukets struktur

Sverige är till ytan ett av de större länderna i Europa. Ungefär hälften av ytan är täckt av skog. Fjäll, myrar och sjöar täcker tillsammans mer än en tredjedel. Den odlade jorden omfattar ca 2,7 miljoner hektar. Det är drygt 6,5 procent av Sveriges totala landareal.

Klimatet i Sverige är gynnsamt trots landets nordliga läge. Förutsättningarna för jordbruk varierar dock kraftigt mellan norr och söder. Skåne i söder har en nästan 100 dagar längre växtperiod än Norrbotten i norr.

Strukturumvandlingen inom jordbruket under de senaste 50 åren har inneburit att antalet jordbruksföretag minskat kraftigt samtidigt som företagen blivit större. Lantbruk har investerat stort i teknik och mer och mer specialiserat sig inom områden som spannmål, mjölkproduktion, svinuppfödning och uppfödning av nötkreatur.

Sysselsatta inom jordbruket

2007 var 177 600 personer i Sverige sysselsatta inom jordbruket, heltidsarbetande såväl som deltidsarbetande. I den siffran ingår arbete inom jordbruk och trädgårdsodling och även underhåll av byggnader, maskiner och liknande i jordbruksföretagen.

Fakta om Sverige

Avstånd norr – söder	1 572 km
Befolkning 30 september 2008	9 242 595
Befolkningstäthet	22 personer/km ²
Medeltemperatur i Lund	9,4 grader
Medeltemperatur i Karesuando	-0,2 grader

Antalet sysselsatta ökade med omkring 10 000 personer mellan åren 2003 och 2007. Men omräknat i heltidsarbete sjönk sysselsättningen från 70 600 till 65 400 under de fyra åren. Jordbruket svarar för omkring 1,5 procent av den totala sysselsättningen i landet.

Andelen kvinnor inom jordbruksföretagen ökar. 2007 var 40 procent av alla sysselsatta inom jordbruket kvinnor.

De flesta jordbruk är familjeföretag där familjen själv svarar för den största arbetsinsatsen och där man kombinerar jordbruket med en anställning i annan verksamhet.

En tredjedel av alla företag är så kallade kombinationsföretag där inkomster från själva jordbruket kombineras med inkomster från närliggande verksamhet. Det kan till exempel vara skogsbruk eller entreprenadverksamhet. Det blir också mer och mer vanligt att jordbruket kombineras med turism.

Jordbrukets produktionsvärde

Jordbrukssektorns produktionsvärde beräknas i den kalkyl över intäkter och utgifter för varor och tjänster som kallas EAA (Economic Accounts for Agriculture). Beräkningen görs på samma sätt i alla EU-länder.

Antal jordbruksföretag med minst 2 hektar åker, efter åkerareal							
Hektar	1961	1970	1980	1990	2000	2002	2007
2,1-10,0	141 652	73 539	44 722	36 352	25 894	23 575	23 100
10,1-50,0	83 672	71 354	59 874	47 546	34 794	31 298	30 691
50,1-	7 596	10 471	13 286	15 361	16 110	16 077	18 006
Summa	232 920	155 364	117 882	99 259	76 798	70 950	71 797

Det svenska värdet var för 2007 knappt 47 miljarder kronor. Fördelningen mellan animalie- och vegetabilieproduktion var jämn, dessa stod för omkring 20 miljarder vardera. Resterande produktionsvärde utgörs av andra jordbrukstjänster mm. I produktionsvärdet ingår direktersättningar som riktas mot enskilda produkter.

Jordbruket i nationalräkenskaperna

Jordbruket bidrog 2005 då produktionsvärdet var omkring 40 miljarder med endast en halv procent av den svenska bruttonationalprodukten (BNP). Andelen har successivt minskat sedan mitten av 1980-talet.

Fördelning av arealen

Sveriges markyta är 41,1 miljoner hektar (exklusive större sjöar och större vattendrag). Av det är 2,7 miljoner hektar (6,5 procent) åkerareal, 23 miljoner hektar (56 procent) skogsmark och 0,5 miljoner hektar (1,2 procent) betesmark.

Direktersättningar till jordbruket i EAA, miljoner kronor	
	2007
Gårdsstöd	6 078
Arealersättning	
Djurbidrag	323
Kompensationsbidrag	711
Nationellt stöd, norra Sverige	259
Miljöersättningar	2 543
Summa	9 593

Konsumtion och handel

Svenskarna dricker mindre och mindre mjölk. Konsumtionen av mjölk, fil och yoghurt minskade med 25 procent under en 20-årsperiod från 1980 och minskningen fortsätter. 2006 konsumerade svenskarna i genomsnitt 136 liter flytande mjölkprodukter per person. Det ska jämföras med 144 liter fem år tidigare och 185 liter 1980.

Under perioden från 1980 till 2006 ökade konsumtionen av kött med omkring 33 procent medan ökningen för mjöl och gryn var 12 procent. Konsumtionen av matpotatis låg 2006 på samma nivå som för 25 år sedan.

Handeln med jordbruksvaror ökar

Både svensk export och import ökade under åren 2005-2007. Sverige exporterade jordbruksvaror och livsmedel för 41,5 miljarder kronor under 2007. Det är en ökning med sju procent eller 2,7 miljarder kronor. Samtidigt

importerade vi jordbruksvaror och livsmedel för 76 miljarder kronor samma år. Det är en ökning med åtta procent, vilket motsvarar 5,6 miljarder kronor.

Exporten ökade mer än importen

Spannmål och spannmålsprodukter står för en tredjedel av den svenska exportökningen och drycker, diverse förädlade livsmedel samt mejeriprodukter och ägg står för resterande del av ökningen.

Sett enbart till bearbetade jordbruksvaror, främst spritdrycker, bröd och bakverk, diverse beredningar och choklad exporterade Sverige under 2007 varor för 16,5 miljarder kronor. Det är en ökning med nio procent jämfört med 2006. Exporten ökade dessutom mer än importen. Det innebär att underskottet i handeln med bearbetade produkter minskade.

EU den största marknaden

Huvuddelen, 63 procent, av den svenska exporten av jordbruksvaror och livsmedel går till andra europeiska länder och då främst de nordiska länderna. De största enskilda marknaderna för den svenska exporten är Danmark, Finland, Norge och USA. För tre år sedan var USA den viktigaste marknaden men på grund av en sämre växelkurs har värdet minskat med fyra procent.

Totalkonsumtion av vissa livsmedel, kg eller liter per person och år		
	2002	2006
Mjöl och gryn	73,6	71,6
– vetemjöl	55,8	52,5
Kött o fläsk	79,7	85,6
– nötkött	24,4	25,9
– griskött	36,0	38,7
– fjäderfäkött	14,8	16,2
Mjölk, fil och yoghurt	144,5	136,3
Gräddor	10,3	9,9
Ost	17,6	18,2
Matfett	16,1	16,4
Ägg	11,3	12,3
Matpotatis	83,6	83,6
Köksväxter, färska o frysta	52,1	60,9
Köksväxter, beredda	13,3	14,8
Frukt och bär, färska och frysta	56,7	64,7
Frukt och bär, beredda	41,7	41,2
Sockor och sirap	41,3	41,8
Kaffe och te	7,9	8,3

Ungefär 65 procent av den svenska importen av jordbruksvaror och livsmedel kommer från EU-länder. Danmark, Nederländerna och Tyskland är de länder vi importerar mest ifrån. Utanför EU är Norge det största importlandet. De produkter som importvärdet ökade mest för mellan åren 1999-2007 är fisk- och fiskprodukter, frukt och grönsaker samt kött och köttvaror.

Import och export av jordbruksvaror och livsmedel, miljoner kronor, 2007		
	Import	Export
Levande djur	207	178
Kött o köttvaror	8 325	1 852
Mejeriprodukter och ägg	4 953	3 050
Fisk, kräft- o blötdjur	16 832	11 053
Spannmål och varor därav	4 167	5 312
Frukt och grönsaker	15 668	2 493
Sockor, sockervaror	1 886	891
Kaffe, te och kakao	5 204	2 842
Djurfoder	2 258	530
Diverse livsmedel	5 052	5 012
Tobak och tobaksvaror	1 163	362
Oljeväxtrön	559	77
Oljor och fetter	3 004	1 203
Summa	76 237	40 907

Produktion

Vegetabilier

Den svenska växtodlingen domineras av spannmålsodling, främst korn, havre och vete samt av vallodling. Omkring 40 procent av åkerarealen upptas av spannmålsodling. Avkastningen varierar kraftigt mellan olika områden. Högst är avkastningen i slättbygderna i söder medan åkrarna längst i norr ger den lägsta avkastningen.

De växlande klimatförhållandena påverkar även hur grödorna fördelas över landet. I norr är växtodlingen främst inriktad på grönfoder och fodersäd. Produktionen av brödsäd är koncentrerad till de mellersta och sydsvenska slättbygdsområden. Även oljeväxtodling, främst raps och rybs, är mest omfattande i de södra och mellersta delarna av Sverige. Potatis odlas över hela landet medan sockerbetor odlas i sydligaste Sverige.

Vegetabilieproduktion: totalskörd, 1 000 ton

	2007
Spannmål, totalt	5 057
– vete	2 256
– råg	137
– korn	1 439
– havre	890
– övrigt	335
Vall (inkl. återväxt)	4 154
Matpotatis	535
Potatis för stärkelse	254
Oljev växter	229
Sockerbetor	2 138

Trädgård

Köksväxter, frukt, bär, prydnads- och plantskoleväxter odlas yrkesmässigt både inom- och utomhus, främst i landets sydliga delar. 2005 fanns det 2 600 företag i landet som bedrev trädgårdsodling. Tre fjärdedelar av företagen bedrev frilandsodling på en sammanlagd yta av 12 560 hektar. 1 000 företag bedrev växthusodling på en sammanlagd yta av 300 hektar.

Åkerarealens fördelning på grödor, tusen hektar	
	2007
Spannmål, totalt	990
– vete	362
– råg	25
– korn	327
– havre	318
– övrigt	69
Baljväxter	29
Oljeväxter	92
Vall	1 128
Potatis	28
Sockerbetor	41
Heltråda	281
Övrigt	58
Hela åkerarealen	2 648

Skördade kvantiteter av vissa trädgårdsväxter i växthus		
	2002	2007
Tomater	22 800	16 400
Gurka	22 900	31 300
Kryddväxter	22 600	22 900
Kruksallad	15 000	14 200

Morot och isbergssallad är de största köksväxterna sett till arealytan. Spenat och palsternacka är de köksväxter vars arealer ökade mest mellan åren 2002 och 2005.

Skördade kvantiteter av vissa trädgårdsväxter på friland, ton		
	2002	2007
Blomkål	4 900	3 100
Gurka	12 300	7 000
Isbergssallad	23 400	26 600
Matlök	23 200	34 900
Morötter	84 800	89 400
Vitkål	13 400	15 200
Purjolök	2 600	3 100
Äpple	18 000	21 000
Jordgubbar	9 800	13 300

Odling av vissa trädgårdsväxter i växthus, kvm		
	2002	2007
Tomater	542 100	493 100
Gurka	605 900	744 600
Kryddväxter	53 300	73 900
Kruksallad	70 800	57 800

Odling av vissa trädgårdsväxter på friland, ha		
	2002	2007
Blomkål	316	206
Gurka	279	145
Isbergssallad	1 092	1 118
Matlök	805	1 018
Morötter	1 820	1 804
Vitkål	385	394
Purjolök	99	121
Äpple	1 334	1 363
Jordgubbar	2 209	1 843

Animalier

Det fanns omkring 1,5 miljoner nödkreatur i Sverige 2007, varav 369 000 var mjölkkor. Mjölkkorna producerade omkring 3 miljoner ton mjölk. Antalet mjökbesättningar har nästan halverats sedan i början av 1990-talet och antalet mjölkkor minskat med över 20 procent. Samtidigt har medelavkastningen per ko ökat kraftigt.

Nedgången i mjölkproduktionen har skapat ett utrymme för specialiserad köttuppfödning. Omkring 186 000 am- och dikor användes under 2007 till denna typ av produktion. Det är en fördubbling sedan början av 1980-talet. Huvuddelen av nötköttet kommer dock fortfarande från kor och kalvar inom mjölkproduktionen.

2007 fanns det omkring 2 300 grisköttsproducenter i landet. Sedan 1990 har antalet företag som producerar gris-kött minskat med över 80 procent. Stora besättningar med över 500 djur dominerar.

Antalet höns inom det svenska jordbruket ökade kraftigt mellan 1980 och 1990. Efter en viss nedgång noterades mellan åren 2006 och 2007 åter en uppgång. 2007 fanns det tillsammans drygt 7 miljoner höns och kycklingar i landet. Även här har rationalisering och specialisering gjort att besättningarna blivit allt större.

Antal husdjur, 1 000-tal	
	2007
Kor för mjölkproduktion	370
Kor för uppfödning av kalvar	186
Summa kor	556
Kvigor, tjurar och stutar 1 år och mer	516
Kalvar under 1 år	489
Summa nötkreatur	1 560
Tackor och baggar	242
Lamm	267
Summa får och lamm	509
Galtar	2
Suggor	179
Övriga svin, 20 kg och mer	1 015
Övriga svin under 20 kg	479
Summa svin	1 675
Höns	5 327
Kycklingar av värphöns	1 753
Summa höns och kycklingar	7 080

Mejeriproduktion, 1 000 ton	
	2007
Invägd mjölk	2 986
Konsumtionsmjölk	926
Konsumtionsgrädde	94
Mjölkpulver	55
Ost	109
Smör	21

Produktion av slaktdjur och övriga animalier, 1 000 ton	
	2007
Nötkreatur	133,7
Häst	0,9
Får och lamm	4,5
Svin	265,6
Fjäderfä	97,8

Ekologisk produktion

Ekologiskt lantbruk innebär odling och djurhållning där man strävar efter en hög självförsörjningsgrad. Både när det gäller växtnäring och foder utnyttjar man främst lokala och förnyelsebara resurser. Lättlöslig mineralgödsel och kemiska bekämpningsmedel får inte användas utan ersätts av andra åtgärder.

Den ekologiska produktionen är ett medel i arbetet att nå vissa av de nationella miljömålen och är ett steg mot uthållig utveckling av jordbruket. Regeringens mål är att den certifierade ekologiska odlingen ska vara minst 20 procent av landets jordbruksmark 2010. Regeringen vill även att den certifierade ekologiska produktionen av mjölk, ägg och kött från idisslare ska öka markant och att den certifierade ekologiska produktionen av griskött och matfågel ska öka kraftigt.

Inom EU finns minimiregler för vad som är ekologisk produktion. För att få marknadsföra livsmedel som ekologiska krävs att produktionen är kontrollerad och godkänd av kontrollorgan.

Ekologisk odling och djurhållning ökar

2006 var den ekologiskt kontrollerade åkerarealen 180 000 hektar, vilket ska jämföras med 154 600 fem år tidigare.

Areal med ekologisk odling av vissa grödor, ha		
	2001	2006
Spannmål	42 346	49 989
Baljväxter	5 168	7 737
Oljeväxter	1 273	3 279
Vall o bete på åker	64 482	77 563

gare. Det är en ökning från 5,7 till 6,8 procent av den totala åkerarealen.

Även den ekologiska djurhållningen ökar. Det gäller till exempel antalet mjölkkor, am- och dikor, och slaktkyckling.

Areal med ekologisk odling av vissa trädgårdsväxter		
	2001	2006
Lök	38	39
Morötter	178	155
Rödbetor	41	25
Vitkål	18	33
Bär	154	199
Frukt	51	88

Antal kravcertifierade djur		
	2001	2006
Nötkreatur	85 804	95 736
– mjölkkor	20 712	24 121
– am- och dikor	12 534	13 826
Får och lamm	37 818	33 938
Svin	27 664	26 298
Fjäderfä	204 913	415 206
– värphöns	186 092	360 093
– slaktkycklingar	17 920	55 075
Hjort	133	562

Miljö

- Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Så står det under rubriken Ett rikt odlingslandskap i ett av de svenska miljökvalitetsmålen. Riksdagen antog 15 nationella miljökvalitetsmål 1999. Sedan dess har ytterligare ett antagits. Målen beskriver de egenskaper som vår natur- och kulturmiljö måste ha för att samhällsutvecklingen ska vara miljömässigt hållbar.

Främst tre mål berör jordbruket. Det är: Ett rikt odlingslandskap, Ingen övergödning och Giftfri miljö. Målen slår bland annat fast

- att den biologiska mångfalden som skapats genom långvarig hävd ska bevaras.
- att småbiotoper ska bevaras och även nyskapas i slättbygderna
- att näringsläckage och användningen av kemiska bekämpningsmedel ska minskas för att undvika hälsorisker och skapa goda förutsättningar för växt- och djurliv.

Målen ska nås genom lagstiftning, ekonomisk styrning, information, rådgivning och utbildning.

Jordbruket förändras

Bakgrunden till miljökvalitetsmålen är bland annat den miljöbelastning som de senaste årtiondenas förändring av jordbruket inneburit. Handelsgödsel och bekämpningsmedel har visserligen gjort att skördarna ökat, men det har också lett till större problem med växtnäringsläckage och andra miljörisker.

Sammanslagning av jordbruksskiften har gjort att småbiotoper försvunnit i de stora jordbruksbygderna. I andra områden har jordbruk lagts ner och marken vuxit igen eller planterats med skog.

Miljöfrågor inom EU

Även inom EU vägs miljöaspekter in i jordbrukspolitiken. Pengar flyttas till exempel över från gårdsstödet till landsbygdsutveckling för att gå till miljöåtgärder.

Jordbrukets myndigheter

Jordbruksdepartementet

bereder alla frågor om jordbruk, fiske, trädgårdsnäring, djursjukvård, livsmedel, utsädeskontroll, miljövård, jakt och viltvård som ska avgöras på regeringsnivå.

De viktigaste myndigheterna inom jordbruksområdet

Jordbruksverket

är regeringens expertmyndighet på det jordbrukspolitiska området med ett samlat sektorsansvar för jordbruk och trädgård. Verket är dessutom chefsmyndighet för landets distriktsveterinärer och ansvarig myndighet för livsmedelsberedskapen.

Länsstyrelsernas lantbruksenheter

handlägger olika jordbrukarstöd och har ansvar regionalt för rådgivning och utbildning åt jordbruksföretagarna.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)

är ett veterinärmedicinskt expert- och serviceorgan åt myndigheter och enskilda. SVA har bland annat till uppgift att utreda smittsamma djursjukdomars uppkomst, orsak och spridningssätt.

Livsmedelsverket

har till uppgift att i konsumenternas intresse arbeta aktivt för säkra livsmedel, redlighet i livsmedelshandlingen och bra matvanor. Verket kontrollerar livsmedlens kvalitet och är arbetsgivare för besiktningsveterinärer som finns främst på slakterier.

Naturvårdsverket

handlägger frågor som rör miljöskydd- och naturvård. Verket ska se till att de miljöpolitiska besluten genomförs

och arbetar långsiktigt och förebyggande för en hållbar samhällsutveckling.

Skogsstyrelsen

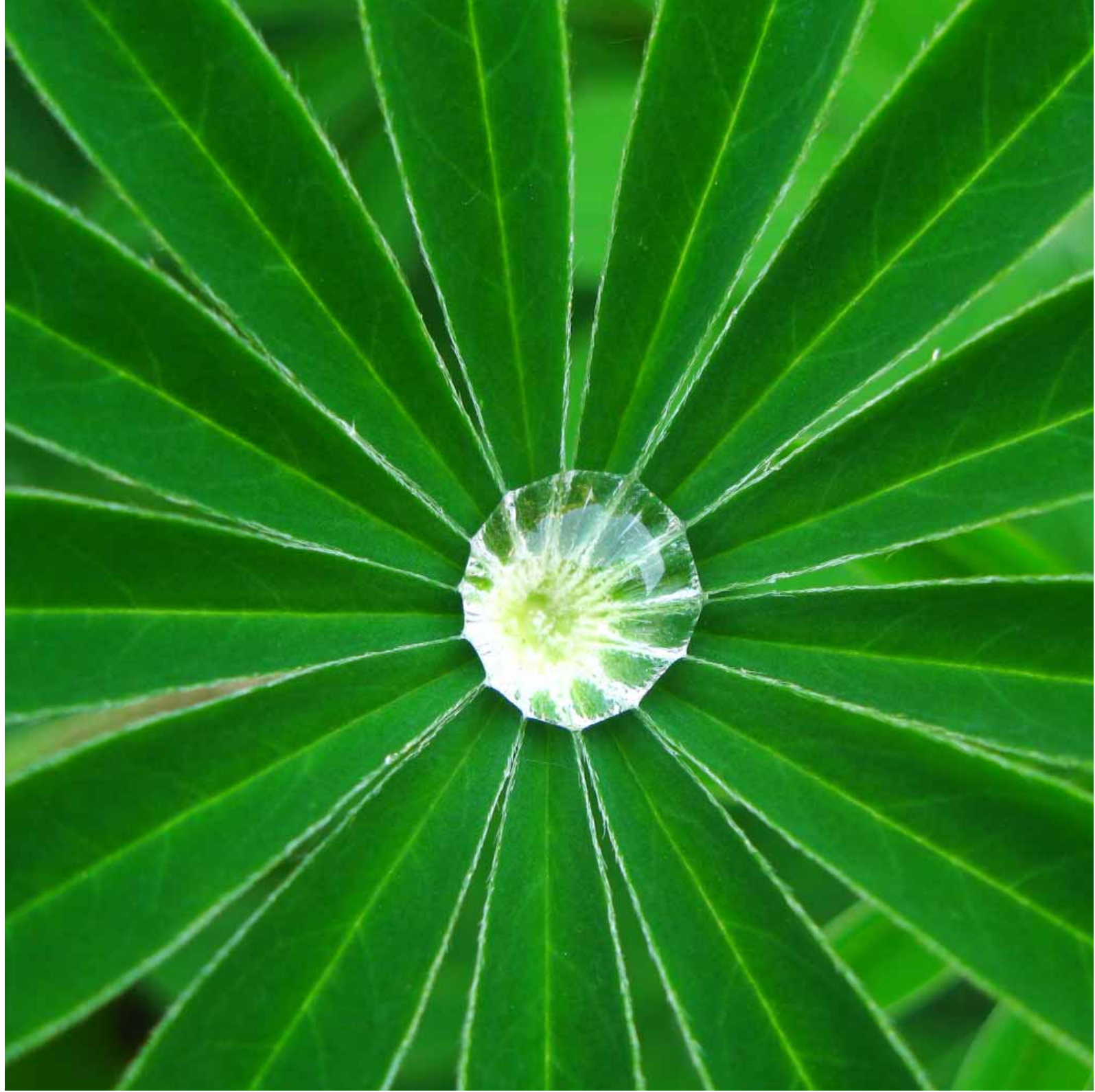
är tillsynsmyndighet för all skog i landet och svarar för att den statliga skogspolitiken tillämpas. Myndigheten arbetar för att landets skogar ska vårdas och brukas och också med att lyfta fram skogens värden för rekreation och friluftsliv.

Sametinget

verkar för en levande samisk kultur som bygger på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar. Sametinget är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament.

Kemikalieinspektionen (KemI)

är central tillsynsmyndighet och handlägger ärenden om hälso- och miljörisker med kemiska produkter. KemI sorterar under miljödepartementet.

Politiska riktlinjer

Som medlem i EU omfattas Sverige av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP (Common Agricultural Policy). Målet för den gemensamma jordbrukspolitiken är

- att höja produktiviteten inom jordbruket
- att garantera en skälig levnadsstandard för lantbrukarna
- att stabilisera marknaderna för jordbruksprodukter, det vill säga att minska effekterna av variationer i utbud och efterfrågan
- att trygga försörjningen av jordbruksprodukter
- att garantera konsumenterna tillgång till jordbruksprodukter till rimliga priser.

För att nå dessa mål har EU upprättat en gemensam jordbruksmarknad som innebär fri rörlighet för jordbruksprodukter. Marknaden grundas på tre principer:

- Gemensamma priser, EU garanterar bönderna ett lägsta pris för vissa produkter oberoende av marknadspriset.
- Gemensam förmånsrätt, varor som är producerade inom EU ska ha företräde på marknaden framför varor som producerats i länder utanför.
- Gemensam finansiering via en budget som alla EU-länder bidrar till.

Reformarbete inom EU

2003 genomfördes en omfattande reform av EU:s jordbrukspolitik i syfte att göra produktionen av jordbruksprodukter mer marknadsanpassad. I Sverige gäller den nya EU-politiken sedan 2005.

En förändring är att flera stödformer till jordbruket ersatts av ett stöd kallat gårdsstöd. Det innebär att det stöd lantbrukaren får inte är kopplat till hur mycket som produceras. Tanken med det är att det är konsumenternas efterfrågan som styr produktionen. EU hoppas att det ska leda till att överskottet på vissa varor minskar.

Lantbrukaren kan få gårdsstöd för all jordbruksmark, både åkermark och betesmark, som han eller hon brukar

och redovisar i sin SAM-ansökan. För att få fullt gårdsstöd måste lantbrukaren uppfylla krav om bland annat miljö, djurhälsa och djurskydd. Det samlade namnet för kraven är tvärvillkor.

För att få gårdsstödet måste lantbrukaren dessutom ha så kallade stödrätter. Varje stödrätt har ett fastställt värde som bland annat beror på vilken slags mark det gäller och i vilken region marken finns.

Jordbruksstödet svarar för drygt 42 procent av EU:s budget 2008. Varje år betalas omkring 55 miljarder euro till lantbruksföretagen i medlemsländerna.

Omkring 80 000 svenska lantbruk fick någon form av EU-stöd 2008. Sammantaget fick jordbruket i landet 10 miljarder kronor i stöd 2008. Vissa delar av stöden är finansierade av den svenska staten.

Politiska riktlinjer i Sverige

Det övergripande målet för den svenska jordbrukspolitiken är att landsbygdens naturresurser och miljö ska bevaras och utvecklas på ett hållbart sätt. Det ska vara attraktivt att leva och bo i den svenska landsbygden.

Ett medel för att nå målen är landsbygdsprogrammet. Det löper över sju år, 2007–2013, och har en budget på omkring 35 miljarder kronor. Programmet finansieras till ungefär hälften med medel från svenska staten och hälften med EU-medel.

Landsbygdsprogrammet ska göra det möjligt att både utveckla det traditionella svenska jordbruket och att satsa på nya näringar som främjar miljön och utvecklar landsbygden. Det kan till exempel vara företag som arbetar med turism, vård och omsorg eller livsmedelsproduktion.

Foto:

Väderstad-Verken AB (omslag, sid. 2) Stock.xchng
(omslag, sid. 17, 19) Mats Pettersson (sid. 5)
Christina Winter (sid. 7,) Ulf Nylén (sid. 11)
Johan Ascard (sid. 9, 12) Göran Molin (sid. 14)

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00
E-post: jordbruksverket@sjv.se
Webbplats: www.sjv.se

OVR2

